

Zéró, mint Zorro

Az itthoni és mai formájában nem vagyok híve a zéró toleranciának. Részrehajlónak, alkotmányos fundamentumokat sértőnek tartom. Mint divatot, ezt is tünetértékűnek vélem. /Egy internetes híradás szerint már a nassolásra is kiterjedne./

Fogalmi tisztázással érdemes kezdeni. A zéró, magyarul nulla esetünkben valaminek a kiiktatását, eltörlését jelenti. A (megtagadott) tolerancia itt nem hűvös távolságtartás: nem az élni és élni hagyni, a se nem üldözni, se támogatni filozófiája, hanem a belátás nélküli, mérlegelést kizáró, megtorlással operáló-nevelő hatósági gyakorlat ideája és eszköze. Ahogy Zorro osztott igazságot felfedhetetlen arcával és villámló kardjával. Helyre tette a lator gazdagokat, és védelmet, reményt adott a szegényeknek. Ilyen egyszerű volna?

Magyarországon az állami politikára, s benne a közlekedésbiztonságra is kisugárzó divat a zéró tolerancia (de étteremben, presszóban, piacon, üzletben, vállalkozóknál, szolgáltatóknál ugyanígy). Magyarra úgy fordítható le, hogy egytől egyig minden szabályszegést példás büntetéssel kell megtorolni. Ettől majd (polgárbarát milió, létező jogbiztonság vagy bármiféle gazdasági ösztönzés nélkül is) elmegy a kedvük a szabályszegőknek! Persze, aki keres, az talál is, ha kell, addig ciházik az ellenőr, míg rálel valamire. A hatóság nem visel kockázatot. Itt tér le az eredeti pályájáról a honi akciózás, és válhat önkényessé, öncélúvá, továbbgyűrűző hatásában kártékonyá. Erre tart a magyar modell.

New Yorkban az ottani zéró-cécó azt az elvet követte, hogy még a legkisebb bűncselekményeket sem hagy(hat)ták üldözetlenül, mert a piti bűnök leleplezése segíti a nagy bűncselekmények visszaszorítását. Nem új törvényeket próbáltak átnyomni, hanem következetesen betartották és betartatták a meglévőeket. Nem egyszerűen a lakosságot fenyegették, hanem a rendőrséget aktivizálták. Menet közben ez a folyamat kiegészült számos helyen a „közösségi rendfenntartás” programjával, ami érdemben is közelebb hozta egymáshoz a lakosságot és a rendőrséget. Nem kerestek, nem láttak egymásban ellenséget, azonos célt követtek és próbáltak valóra váltani. Ügyeltek az új filozófia megvalósulásának feltételeire, a tapasztalatok korrekt monitorizálására is. Ezért jöttek odaát az eredmények.

Itthon mindennek a körvonalai, előfeltételei nem látszanak. Valóságos, kellően mély és érdemi diagnózis nélkül született meg a zéró-központú terápia. Napihír: az eszázadi rendészeti koncepció majd csak ezután formálódik ki. A könnyebb ellenállás elve jogi szigorításban fejeződött (és egyelőre merült) ki. A start-kép: a rendőrség teszi a dolgát, de a lakosság rendetlen, fegyelmetlen, tehát kemény kézzel kell vele szemben fellépni! Így volna? Kisebb részben igen, nagyobb részben nem! Igen annyiban, hogy a diktatúra félelemre épülő vasfegyelme letűnt, de a demokrácia értéként tisztelt önfegyelme nem alakult ki. És alapvetően nem, mert valóságosan és tartósan semmi nem lesz jobb, ha csupán a jogszabályokat rendőri szájíz szerint átírják, de az intézkedést nem illesztik alkotmányos elvekhez, és nem gondoskodnak az előre lépés feltételeiről, ösztönzőiről és garanciáiról sem.

Optikai csalódás, tévút drákói szigorral a jogszabályokat ad absurdum megkeményíteni, rendre elvonva annak még a lehetőségét is, hogy a jogalkalmazó szervek ellágyuljanak: belátóan, mérlegelve, egyediesítve humanitárius szempontokat is érvényre juttassanak. Például, hogy eltekintsenek a büntetés-kiszabástól, vagy enyhe szankciót alkalmazzanak. Mindennek a (jog)politikának az egyik leágazása a polgári jogban honos objektív felelősség beapplikálása a közigazgatási szankció-rendbe. A másik, aktuális módja pedig az eddig is előírt, a gépjárműközlekedésben nulla ezrelékkal „megtűrt” alkoholszint követelményének kiegészítése azzal, hogy a helyszínen el kell venni annak a jogosítványát, aki e mérték fölött fogyasztott szeszes italt. Mi szükség volt erre? Az a mintegy évi 1200 halálos áldozat figyelmeztető jele, aki a közlekedés során veszti életét. Valamit tenni kell ez ellen, erre int bennünket az EU is, legyen tehát ez a valami a hangzatos, kíméletlen zérózás!?

A rend szükségességével, céljával és számos konkrét megoldásával minden józan ember egyetérthet. Támogatom mindazt a valóságos, komplex erőfeszítést, ami a megelőzéstől a kiszabott büntetések hatékony bevasalásáig terjed, s amely nem pusztán rendőrségi kompetencia vagy monopólium, hanem a civil társadalom - benne az Autóklub - érdeke és ügye is. Ám a jó cél nem elég, főként, ha a türelmetlenség, a kapkodás, a társadalmat ellenségnek, az intézkedés tárgyának tekintő keménykedés, a politika manipulálása, s a példamutatás hiánya azt kontraproduktívvá teszi. Szolgálunk és védünk, vagy elsőként odacsapunk, és csak azután kérdezzük?! Vajon igaz-e a rendvédelemre (is), hogy egy demokratikus jogállamban semmilyen cél nem szentesíti az eszközt?! A jogállam baj esetén ideig-óráig lehet-e machiavellista, avagy éppen ennek következetes hiánya különbözteti meg a diktatúrától?! Végső soron pedig, ki van kiért: a közlekedők a rendőrségért, vagy fordítva?! Rossz válaszokat sugall a zéró-politika.

Alkotmányos fundamentum az ártatlanság vélelme. Ez döntően egyénekre szabott jog, igény és biztosíték. De vajon nem következik-e ebből az is, hogy nem lehet, és nem szabad egy egész országot, a közlekedők többmillió taborát eleve normaszegőnek tekinteni, s így csakis kíméletlen és feltétlen büntetéssel sakkban tartható kiskorúnak vélni?! Az alkotmányos, demokratikus jogállam egyik fő ismérve, hogy a polgárok jogait és szabadságát tiszteli és védi. Ebből következően a közhatalom törvény alá van rendelve, neki csak az szabad, amit törvény felhatalmazásként megenged, és nem hozható bármire akármilyen törvény sem. A polgárnak számos alapjoga van, mely lényegét tekintve felette áll még az Országgyűlésnek is. Ilyen jog az emberi méltóságból levezethető önrendelkezés, a mozgásszabadságból eredő közlekedés szabadsága, s mindezek konklúziójaként az, hogy a polgár elvárhatja: hagyják őt békén. Ám, ha mégis indokolt az egyéni jog és szabadság törvényi korlátozása, az akkor sem hagyhatja figyelmen kívül a szükségesség-arányosság követelményét. A magyar jogállamiság is magában foglalja a közhatalom megosztásának elvét, gyakorlatát. Habár ez a közpolitika csúcsainak munkamegosztása elsősorban, mégis belátható, hogy ennek mentén nem csúszhat egybe a jogalkotó és a jogalkalmazó hatalom, mert ez is hibás hatalmi önkényhez vezethet. Tehát nem teheti meg a normaalkotó, hogy kiüresíti a jogérvényesítő hatáskörét, mert ez közvetve a jogkereső polgárok jogainak is a beszűkítése, csorbítása. Nem volna szükség jogalkalmazó szervekre (elég egy számítógép), ha mindent eleve a normaalkotó jobban tud és előre eldönt. Ha viszont ez illúzió, akkor súlyos hiba önmagát felelőtlenül túlreprezentálnia. A jogalkotás amúgy is kritikus minősége több alázatot kívánna meg. Az emberi jogokat tisztelő jogállam nem tűrhetné el, hogy a szabályalkotók paternalista módon (le)kezeljék a társadalmat. Hiba volna drákói jogszabállyal visszasugározni a publikumra a közpolitika negatív megítélését.

A honi zérózás nem csak a jogelvek mentén problematikus, hanem irreális, betarthatatlan is. Papok, borászok kelnek ki ellene, de az élő joggyakorlatból is nap mint nap idézhető olyan példák, melyek jelzik: nem ittas vezető az, aki egy ünnepeken koccintott egy (fél) pohár pezsgővel. Bizony, lehet olyan helyzet és érdek (orvosnál, tűzoltónál, rendőrnél), amikor azon az áron is a szolgálati kocsiba kell ülni, hogy a hívás előtt (!) a személy elfogyasztott egy fröccsöt. Egyáltalán, ki van a célkeresztben: az-e, aki szeretné betartani a jogszabályt, de alig-alig kapott esélyt rá, avagy az, aki amúgy is köp minden normára, de 70-80 %-os valószínűséggel hiheti, hogy úgyse kapják el.

New Yorkban a zéró-hadművelet kb. onnan indult, hogy a rendőr egy focilabda ellopását bepanaszoló sértettet sem küld(het) el. Avagy lehozza az idős néni macskáját a fáról, ha ezzel tud segíteni. Ott a jogkövetés lehetséges, sőt érték is, amit a zéró kiteljesít és szolgál. Európai szemmel különös, drasztikus módon is megvédi a polgárt mások bűnével szemben. Odaát nem pusztán tilos, de nem is tanácsos senkinek jócskán a gázra lépni: nem éri meg, nemigen úszható meg. Amerikai polgártól hallottam, elismerőleg Rudy Giulianiról: nem egy irodagenerális. Tehát nem a hangzatos kifejezést, hanem az alapjaiban, feltételeiben, garanciáiban

valós és biztos, s a polgárok támogatásával kísért megoldás lényegét, körülményeit volna érdemes a magunk számára adaptálnunk.

Kolláth György alkotmányjogász